

Rapportage

Conjunctuur- verwachtingen en coronasteun- maatregelen

Een verkennende analyse

November 2020

Inhoud

Samenvatting 4

1. Inleiding 5

- 1.1 Aanleiding 5
- 1.2 Uitgangspunten 5
- 1.3 Leeswijzer 5

2. Data en methoden 6

- 2.1 Databronnen 6
- 2.2 Voorbewerkingen op data, koppeling van databronnen, selectie en weging 7
- 2.3 Variabelen 8

3. Resultaten 10

- 3.1 Samenstelling van de selectie 10
- 3.2 NOW-1 11
- 3.3 TOGS 12
- 3.4 Gebruik van steunmaatregelen 13
- 3.5 Verbeterde verwachtingen over het handhaven van de continuïteit van het bedrijf 15
- 3.6 Opmerkingen 16

Bijlage 18

Bronnen 20

Begrippen 21

Afkortingen 22

Keywords

conjunctuur, ondernemersverwachtingen, steunmaatregelen, corona

Samenvatting

Voor het Jaarbericht Staat van het MKB 2020 heeft het CBS gegevens geanalyseerd over de verwachtingen van ondernemers uit de Conjunctuurenquête Nederland en het gebruik van de coronasteunmaatregelen. Welke samenhang zien we in de ervaren ontwikkelingen en verwachtingen van ondernemers en het gebruik van steunmaatregelen? En zien we een samenhang tussen het gebruik van steunmaatregelen en een verbeterde continuïteitsverwachting?

Voor het antwoord op deze vragen is gebruik gemaakt van al bij het CBS beschikbare gegevens. Het onderzoek heeft een verkennende aard. Zodoende ging de aanpak uit van eenvoud. Gerealiseerd moet worden dat de gepresenteerde kenmerken geen causale verbanden zichtbaar maken. Ook moet rekening gehouden worden dat de resultaten niet geheel algemeen geldend zijn voor alle bedrijven. Desondanks biedt het onderzoek met 4 700 observaties, verspreid over een groot aantal bedrijfstakken, een unieke aanvullende kijk op de deelnemers en niet-deelnemers van coronasteunmaatregelen.

Uit het onderzoek blijkt:

- Dat niet alle bedrijven die aan het begin van het tweede kwartaal 2020 een omzetverlies als gevolg van de coronacrisis verwachtten, gebruik hebben gemaakt van de steunmaatregelen NOW-1 of TOGS.
- Dat bedrijven die NOW-1 of TOGS hebben aangevraagd dit overeenkomstig hun verwachting over hun omzetverlies hebben gedaan. Dus, gebruikers van de NOW-1 en TOGS verwachtten aan het begin van het tweede kwartaal ook een (fors) omzetverlies. Bedrijven die aan het begin van het tweede kwartaal een stabiele omzet of omzetstijging verwachtten zie je nauwelijks terug onder de gebruikers van NOW-1 en TOGS. Dat je enkele bedrijven wel terugvindt onder de gebruikers van NOW-1 en TOGS betekent niet dat deze bedrijven onterecht steun hebben ontvangen.
- De kans dat een bedrijf gebruik maakt van steunmaatregelen hangt onder andere samen met:
 - het verwachte omzetverlies aan het begin van het tweede kwartaal;
 - de verwachting (aan het begin van het tweede kwartaal) dat de continuïteit van het bedrijf voor een paar maanden gehandhaafd kan worden;
 - of het bedrijf in één van de sectoren actief is die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus, met de horeca in het bijzonder.
- De kans dat een bedrijf aan het begin van het derde kwartaal verbeterde verwachtingen heeft over het handhaven van de continuïteit van het bedrijf t.o.v. het tweede kwartaal hangt onder andere samen met:
 - het concreter weten in te schatten (minder onzekerheid) van de continuïteit;
 - het bedrijfsresultaat als dat over het eerste halfjaar positief, of geen noemenswaardig verlies of winst is.
 - het gebruik van NOW-1 en/of een borgstellings- of kredietregeling. Dat dit niet statistisch betekenisvol is voor het gebruik van uitstel van belastingbetaling en/of een tegemoetkomingsregeling (zoals TOGS) betekent niet dat deze regelingen niet van nut waren. Het gaat hier immers om een samenhang met een (verandering in) perceptie en niet over de liquiditeitspositie van het bedrijf op een gegeven moment.

Dit hoofdstuk start met de aanleiding voor het onderzoek. Vervolgens worden de uitgangspunten beschreven. Het hoofdstuk sluit af met een leeswijzer.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In verband met de gevolgen van het coronavirus heeft de overheid een aantal steunmaatregelen voor ondernemers doorgevoerd: het noodpakket banen en economie. De maatregelen hebben onder andere tot doel dat bedrijven hun personeel kunnen doorbetalen en dat geld in de bedrijven blijft om de rekeningen te blijven betalen en het bedrijf overeind te houden (EZK, 2020).

De Conjunctuurenquête Nederland (COEN) brengt de stemming van ondernemers in beeld. Welke samenhang zien we in de ervaren ontwikkelingen en verwachtingen van ondernemers en het gebruik van steunmaatregelen? En zien we een samenhang tussen het gebruik van steunmaatregelen en een verbeterde continuïteitsverwachting? Antwoord op deze vragen komen in dit onderzoek aan bod.

1.2 Uitgangspunten

Omdat de middelen voor dit onderzoek beperkt zijn, ligt een uitvoerig onderzoek niet binnen bereik. De aanpak van dit onderzoek gaat zodoende uit van eenvoud. Dit onderzoek biedt daarmee een grove schets, met de nodige beperkingen. Het betekent dan ook dat bepaalde uitkomsten voorzichtig dienen te worden geïnterpreteerd en niet algemeen geldend zijn voor alle bedrijven. Uit de cijfers kan daarom ook niet het gebruik van de diverse regelingen worden afgeleid. Hiervoor verwijzen we naar de monitoring gebruikers steunmaatregelen¹. Het onderzoek is ook geen doelmatigheids- of effectiviteitsmeting.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een omschrijving van de databronnen en variabelen die in deze publicatie zijn gebruikt en beschrijft hoe de selectie en variabelen tot stand zijn gekomen. In hoofdstuk 3 komen de resultaten aanbod. Eerst wordt de samenstelling van de selectie beschreven. Daarna wordt de omzetverwachting van bedrijven vergeleken met het gebruik van de regelingen NOW1 en TOGS. Vervolgens worden de resultaten van twee logistische regressiemodellen beschreven. Het ene model gaat over de kans op het gebruik van steunmaatregelen. Het andere model gaat over de kans op een verbeterde continuïteitsverwachting. Het hoofdstuk sluit af met enkele opmerkingen die de interpretatie van de resultaten methodisch in perspectief plaatst.

¹ <https://www.bedrijvenbeleidinbeeld.nl/corona/monitoring-gebruikers-steunmaatregelen>

Dit hoofdstuk geeft een omschrijving van de databronnen en variabelen die in deze publicatie zijn gebruikt en beschrijft hoe de steekproef en variabelen tot stand zijn gekomen.

2. Data en methoden

2.1 Databronnen

De belangrijkste twee databronnen die zijn gebruikt, vormen de basis voor de CBS statistiek Conjunctuurenquête Nederland en de monitoring van gebruikers van de coronasteunmaatregelen. Daarnaast is opendata gebruikt op het niveau van gemeenten en SBI-codes. Deze paragraaf biedt een korte beschrijving van de gebruikte databronnen.

Conjunctuurenquête Nederland (kwartaal)

De COEN brengt de stemming van ondernemers in beeld. Het panelonderzoek is gebaseerd op een steekproef onder actieve lokale bedrijfsvestigingen met 5 of meer werkzame personen, die naar bedrijfsgrootte en regio zijn ingedeeld op basis van hun eigen omvang en vestigingsplaats. Vanwege aansluiting op andere economische statistieken wordt de typering naar bedrijfstak bepaald op basis van de hoofdactiviteit van de bij het CBS gebruikte 'bedrijfseenheid'. De populatie omvat het totale bedrijfsleven met uitzondering van financiële bedrijven, nutsbedrijven. Overheid, onderwijs en zorg vallen hier ook buiten. Aan het begin van elk kwartaal vullen ondernemers een enquête in waarin gevraagd wordt naar de ontwikkelingen in de afgelopen tijd, de huidige situatie en de verwachtingen voor de komende maanden. Onderwerpen die aan de orde komen, zijn onder andere omzet, productie, bezettingsgraad, orders, prijsontwikkelingen, voorraden, personeelsomvang, investeringen, economisch klimaat en door de ondernemers ondervonden belemmeringen. Bij de beantwoording van de vragen over ontwikkelingen in de afgelopen drie maanden en over verwachtingen voor de komende drie maanden wordt aan de ondernemers gevraagd daarbij een vergelijking te maken met de daaraan voorafgaande periode van drie maanden. Sinds de coronacrisis zijn elk kwartaal extra vragen gesteld over de (mogelijke) effecten van de crisis op het bedrijf. De data die in dit onderzoek is gebruikt, heeft betrekking op de metingen voor het eerste kwartaal 2020 tot en met het derde kwartaal 2020.

Gebruikers coronasteunmaatregelen

Vanwege de gevolgen van het coronavirus heeft de overheid een aantal financiële steunmaatregelen voor ondernemers doorgevoerd. Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en in samenwerking met verschillende uitvoeringsinstanties probeert het CBS de deelname aan en effecten van deze maatregelen in kaart te brengen.

De data die in dit onderzoek gebruikt is, heeft betrekking op het gebruik van financiële corona-noodregelingen per 31 juli 2020 (CBS, 2020). Het betreft:

- de eerste tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud van werkgelegenheid (NOW-1)
- de Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS)
- bedrijven die uitstel van betaling van belastingen hebben gekregen
- de verruimde Borgstelling MKB-kredieten in verband met corona (BMKB-C)

- de verruimde Garantie Ondernemingsfinanciering in verband met corona (GO-C)
- het verruimde Borgstellingskrediet voor de Landbouw in verband met corona (BL-C)
- de corona-overbruggingslening (COL)
- de regeling uitstel van aflossing en overbruggingskrediet uitgevoerd door Qredits
- en de regelingen voor tegemoetkoming van de sierteelt en de fritesaardappeltelers.

Open data

Gegevens over de lokalisering en stedelijkheid van gemeenten zijn geselecteerd uit de statistiek Gebieden in Nederland 2020².

Een lijst³ met de activiteiten en de daarbij behorende SBI-codes die werd gebruikt bij toekenning van de TOGS-regeling is geëxporteerd van de gepubliceerde beleidsregel.

2.2 Voorbewerkingen op data, koppeling van databronnen, selectie en weging

Voordat de variabelen zijn samengesteld, zijn sommige data bewerkt. Vervolgens zijn de databronnen gekoppeld en is uit het koppelingsresultaat een selectie gemaakt.

Voorbewerkingen

Per kwartaal is voor elke respondent een ondernemersvertrouwen berekend. Bij de keuze voor de gebruikte inputvariabelen (antwoorden op de vragen) is zo veel als mogelijk aangesloten bij de wijze waarop het ondernemersvertrouwen van het totale Nederlandse bedrijfsleven en de onderliggende bedrijfstakken wordt berekend. Bij deze berekening op vestigingsniveau is niet gecorrigeerd voor seizoeninvloeden.

Met de antwoorden van ondernemers over buitenlandse omzet, waarde buitenlandse order ontvangsten, oordeel buitenlandse orderpositie en concurrentiepositie op de buitenlandse markt is een dummy variabele gemaakt of een bedrijf met het buitenland handelt. Deze vragen worden niet gesteld in de detailhandel, horeca, verhuur en handel van onroerend goed en cultuur, sport en recreatie.

De tegemoetkomingsregelingen (TOGS, sierteelt en fritesaardappeltelers) zijn samengevoegd tot een dummy variabele. Ook de borgstellings- en kredietregelingen (BMKB-C, GO-C, BL-C, COL, Qredits) zijn samengevoegd tot een dummy variabele. En er is een dummy variabele gemaakt voor bedrijven die wel of geen gebruik hebben gemaakt van een maatregel.

Op basis van de SBI-codes van de TOGS-regeling is een dummy variabele gemaakt voor de sectoren die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus. SBI-codes waar een nadere clausule voor geldt, zijn buiten beschouwing gelaten. SBI-codes voor de sierteelt (0130X) zijn hieraan toegevoegd.

Koppeling

De gegevensbronnen zijn als volgt aan elkaar gekoppeld:

De bestanden van de COEN zijn aan elkaar gekoppeld met het identificatienummer van de lokale bedrijfseenheid (LBE). De gegevens over de steunmaatregelen zijn gekoppeld met het bedrijfsidentificatie-nummer (BEID). De gegevens over gemeenten zijn gekoppeld op gemeentenaam. En de dummy variabele voor de sectoren die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus zijn gekoppeld op SBI-code.

² Gebieden in Nederland 2020 <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84721NED/table?ts=1601801618954>

³ Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren COVID-19
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0043324/2020-06-25#Bijlage1>

Selectie

Uit de voorbereekte en gekoppelde dataset zijn de vestigingen geselecteerd die:

- Geen imputaties in de antwoorden hebben;
- Niet in de bouwnijverheid⁴ actief zijn.

Deze selectie resulteert in 4 700 vestigingen.

2.3 Variabelen

De variabelen in dit onderzoek zijn als volgt gedefinieerd:

RealisatieEconomischKlimaatQ2 RealisatieEconomischKlimaatQ3	Ervaring aan het begin van het kwartaal: Het economisch klimaat is de afgelopen 3 maanden – Verbeterd – Gelijk gebleven – Verslechterd
VerwachtingEconomischKlimaatQ2 VerwachtingEconomischKlimaatQ3	Verwachting aan het begin van het kwartaal: Het economisch klimaat zal de komende 3 maanden – Verbeteren – Gelijk blijven – Verslechteren
OmzetverwachtingQ2	Verwachting van de vestiging aan het begin van het tweede kwartaal 2020: – Verwacht toename omzet > 20 procent – Verwacht toename omzet 10-20 procent – Verwacht toename omzet maximaal 10 procent – Verwachte omzet blijft stabiel – Verwacht afname omzet maximaal 10 procent – Verwacht afname omzet maximaal 10-20 procent – Verwacht afname omzet > 20 procent
RealisatieWinstQ2 RealisatieWinstQ3	Ervaring aan het begin van het kwartaal: Winstgevendheid is in het afgelopen kwartaal: – Verbeterd – Gelijk gebleven – Verslechterd
OndernemersvertrouwenQ1 OndernemersvertrouwenQ2 OndernemersvertrouwenQ3	Stemmingsindicator aan het begin van het kwartaal. Afhankelijk van de bedrijfstak, het gemiddelde van de antwoorden op de vragen naar ontwikkelingen en verwachtingen van omzet, productie, oordelen over het economische klimaat, de voorraden en de orderpositie.
ContinuïteitsverwachtingQ2 ContinuïteitsverwachtingQ3	Verwachting aan het begin van het kwartaal hoelang de situatie omtrent het Coronavirus mag duren om de continuïteit van het bedrijf te kunnen handhaven: – Maximaal 2 maanden – 3-5 maanden – 6-11 maanden – 12 maanden of langer – Dat is niet te zeggen
VerbeterdeContinuïteitsverwachting	=1 als de continuïteitsverwachting Q3 verbeterd is t.o.v. de continuïteitsverwachting Q2 of als de continuïteitsverwachting in Q3 6-11 maanden of 12 maanden of langer was en in Q2 'Dat is niet te zeggen'.

⁴ Doordat de COEN-gegevens onder bedrijven in de bouwnijverheid niet door het CBS worden verzameld zijn deze door het CBS niet te koppelen aan de steunmaatregelen en blijft deze groep buiten beschouwing.

MinderOnzekerheid	=1 als ondernemers in Q2 de vraag over de continuïteitsverwachting beantwoordden met 'Dat is niet te zeggen' en in Q3 een ander antwoord gaven.
BedrijfsresultaatH1	Oordeel aan het begin van het derde kwartaal 2020 over het bedrijfsresultaat in het afgelopen half jaar 2020: – Positief – Geen noemenswaardige winst of verlies – Negatief – Weet niet
Belastinguitstel	Gebruik coronasteunmaatregelen = 1 heeft gebruik gemaakt van belastinguitstel
NOW-1	= 1 heeft gebruik gemaakt van NOW-1
Tegemoetkomingsregeling	= 1 heeft gebruik gemaakt van TOGS of tegemoetkomingsregeling sierteelt en fritesaardappeltelers
BorgKrediet	= 1 heeft gebruik gemaakt van een borgstellings- of kredietregeling (BMKB-C, GO-C, BL-C, COL, Qredits)
Gesteund	= 1 heeft gebruik gemaakt van minimaal één steunmaatregel (belastinguitstel, NOW-1, TOGS, sierteelt, fritesaardappeltelers, BMKB-C, GO-C, BL-C, COL, Qredits).
Steunsector	= 1 voor vestigingen die vallen onder de sectoren die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus.
Bedrijfs grootte	Bedrijfskenmerken Bedrijfs grootte in klassen van aantal werkzame personen: – 5 tot 10 werkzame personen – 10 tot 50 werkzame personen – 50 tot 250 werkzame personen – 250 en meer werkzame personen
Bedrijfstak	Dummy variabelen voor de bedrijfstakken: landbouw, bosbouw en visserij; delfstoffenwinning; industrie; handel; vervoer en opslag; horeca; informatie en communicatie; verhuur en handel van onroerend goed; specialistische zakelijke diensten; verhuur en overige zakelijke diensten; cultuur, sport en recreatie; overige dienstverlening.
Buitenland	= 1 voor handelt met het buitenland.
Landsdeel	Regionale kenmerken Lokalisering van de vestiging per landsdeel. Nederland telt 4 landsdelen: – Noord-Nederland: Groningen, Fryslân, Drenthe – Oost-Nederland: Overijssel, Flevoland, Gelderland – West-Nederland: Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland – Zuid-Nederland: Noord-Brabant, Limburg
Stedelijkheid	Indeling van de gemeente waar de vestiging is gevestigd op basis van de omgevingsadressendichtheid. De oorspronkelijke vijf klassen zijn samengevoegd tot : – Sterk of zeer sterk stedelijk (1500 of meer adressen per km²) – Matig stedelijk (1000 tot 1500 adressen per km²) – Niet of weinig stedelijk (minder dan 1000 adressen per km²)

In dit hoofdstuk wordt de samenstelling van de steekproef beschreven. Daarna wordt de omzetverwachting van ondernemers aan het begin van het tweede kwartaal 2020 vergeleken met het gebruik van NOW-1 en TOGS. Vervolgens worden de resultaten van twee logistische regressiemodellen beschreven. Het ene model gaat over de kans op het gebruik van steunmaatregelen. Het andere model gaat over de kans op een verbeterde continuïteitsverwachting. Het hoofdstuk sluit af met enkele opmerkingen die de interpretatie van de resultaten methodisch in perspectief plaatst.

3. Resultaten

3.1 Samenstelling van de selectie

Tabel 3.1.1 laat enkele kenmerken zien van de samenstelling van de selectie. De selectie zoals beschreven in hoofdstuk 2 resulteert in 4 700 vestigingen.

De selectie is niet geheel representatief voor de populatie. De selectie bestaat vooral uit het klein- en middenbedrijf (10 tot 250 werkzame personen). Samen hebben deze bedrijfsgroottes een aandeel van 73 procent in de selectie en komen vaker voor dan in de populatie. Het grootbedrijf is in de selectie eveneens sterker vertegenwoordigd. Bij de verdeling naar bedrijfstak is de industrie in de selectie sterker vertegenwoordigd. Bedrijven in de handel en horeca zijn daarentegen minder sterk vertegenwoordigd dan in de populatie.

3.1.1 Aantal¹ vestigingen in de selectie

naar bedrijfstak		naar bedrijfsgrootte	
	Aantal		Aantal
Landbouw	185	5 tot 10 werkzame personen	685
Delfstoffenwinning	40	10 tot 50 werkzame personen	1 985
Industrie	1 575	50 tot 250 werkzame personen	1 430
Handel	840	250 en meer werkzame personen	600
Vervoer en opslag	345	Totaal	4 700
Horeca	205		
Informatie en communicatie	255	naar landsdeel van vestiging	
Verhuur en handel onroerend goed	80		Aantal
Specialistische zakelijke diensten	515	Noord	400
Verhuur en overige zakelijke diensten	410	Oost	1 005
Cultuur, sport en recreatie	140	West	2 175
Overige dienstverlening	110	Zuid	1 115
Totaal	4 700	Totaal	4 700

1 Aantallen zijn afgerond op vijftallen. Hierdoor kan het totaal niet overeenstemmen met de som van de getallen.

De verschillen in de selectie in vergelijking met de populatie maken mede dat het gebruik van de steunmaatregelen (zie tabel 3.1.2) binnen de selectie anders is verdeeld dan in de populatie. NOW-1-gebruikers en gebruikers van belastinguitstel komen in de selectie wat vaker voor dan in de populatie. TOGS-gebruikers en gebruikers van borg- en kredietregelingen minder vaak.

3.1.2 Percentage vestigingen in de selectie dat gebruik maakt van een steunmaatregel

	NOW-1	TOGS	Belastinguitstel	Borg en krediet
5 tot 10 werkzame personen	7	3	4	0
10 tot 50 werkzame personen	22	8	15	1
50 tot 250 werkzame personen	15	3	12	1
250 en meer werkzame personen	5	0	5	0
Totaal	50	15	35	2

3.2 NOW-1

De NOW-1-regeling was voor werkgevers die als gevolg van het coronavirus kampen met een fors werkurenverlies (EZK, 2020). Met de regeling wilde het kabinet het mogelijk maken dat bedrijven overeind bleven en hun personeel konden blijven doorbetalen.

Werkgevers die over een aangesloten periode van drie maanden (van maart t/m juli 2020) ten minste 20 procent omzetverlies hadden, konden een tegemoetkoming krijgen. Om het percentage omzetverlies te bepalen moesten bedrijven hun *verwachte* omzet voor een van de periodes vergelijken met een kwart van de totale omzet van 2019. Bedrijven konden vanaf 6 april tot 6 juni een aanvraag doen. Bij ruim de helft van alle toegekende aanvragen vond de aanvraag plaats in de week van 6 april en bijna driekwart in de eerste drie weken sinds de start van de regeling (CBS, 2020).

Tabel 3.2.1 laat het percentage vestigingen uit de selectie zien zonder en met NOW-1 naar bedrijfsgrootte en het antwoord op de COEN-vraag naar de omzetverwachting begin tweede kwartaal 2020. De percentages laten het aandeel in het totaal zien. Bijvoorbeeld: 17 procent van de bedrijven verwachtte een omzetverlies van meer dan 20 procent, had een omvang van 10 tot 50 werkzame personen en maakte gebruik van NOW-1.

Uit de tabel is af te leiden dat ongeveer driekwart van de NOW-1 gebruikers aan het begin van het tweede kwartaal een omzetverlies verwachtte van meer dan 20 procent. De tabel laat ook zien dat er aan het begin van het tweede kwartaal een groep bedrijven (12 procent) was die ook een omzetverlies verwachtte van meer dan 20 procent en die geen gebruik heeft gemaakt van NOW-1.

Het grootste deel van de bedrijven die een toename of stabiele omzetontwikkeling verwachtte heeft ook geen gebruik gemaakt van NOW-1. Een kleine groep bedrijven heeft gebruik gemaakt van NOW-1 en verwachtte aan het begin van het tweede kwartaal een stabiele omzetontwikkeling of een omzetverlies kleiner dan 20 procent. Gegeven de voorwaarden van NOW-1 met betrekking tot omzetverlies kan hieruit niet geconcludeerd worden dat deze bedrijven onterecht steun hebben ontvangen. Bedrijven konden bijvoorbeeld op 6 april een aanvraag doen voor omzetverlies over april, mei en juni. Maar zij konden ook op 30 mei een aanvraag doen voor omzetverlies over dezelfde periode. Hun omzetverwachting heeft in de tijd dus kunnen veranderen. Ook kan er een verschil zitten in de verwachting van de vestiging (de respondent) en het onderdeel van het bedrijf dat de daadwerkelijke aanvraag heeft gedaan. Bovendien wordt aan de hand van de werkelijke omzetontwikkeling bepaald of de toegekende steun terecht was.

Los van de vraag hoe goed bedrijven in onzekere tijden hun omzetontwikkeling kunnen inschatten, ontstaat het beeld dat bedrijven die NOW-1 hebben aangevraagd dit overeenkomstig hun verwachting hebben gedaan.

3.2.1 Percentage vestigingen zonder en met NOW-1 naar bedrijfsgrootte en omzetverwachting begin tweede kwartaal 2020

	Verwacht toename omzet	Omzet blijft stabiel	Verwacht afname omzet met maximaal 10 procent	Verwacht afname omzet met maximaal 10-20 procent	Verwacht afname omzet met meer dan 20 procent
	% vestigingen				
<i>Vestigingen zonder NOW-1</i>					
5 tot 10 werkzame personen	0	2	1	1	3
10 tot 50 werkzame personen	1	6	3	5	5
50 tot 250 werkzame personen	2	4	3	4	3
250 en meer werkzame personen	1	2	1	2	2
Subtotaal	5	14	8	11	12
<i>Vestigingen met NOW-1</i>					
5 tot 10 werkzame personen	0	0	0	1	6
10 tot 50 werkzame personen	0	1	1	2	17
50 tot 250 werkzame personen	0	1	1	2	10
250 en meer werkzame personen	0	0	0	1	4
Subtotaal	0	3	3	6	38
Totaal	5	17	11	17	50

3.3 TOGS

De TOGS regeling was voor bedrijven die direct getroffen waren door overheidsmaatregelen ter bestrijding van de coronacrisis, die daardoor hun omzet grotendeels zagen teruglopen, terwijl hun vaste lasten bleven bestaan (EZK, 2020).

De TOGS bestond uit een eenmalige uitkering van 4 duizend euro voor MKB-bedrijven die in de periode 16 maart 2020 tot en met 15 juni 2020 verwachtten minstens 4 duizend euro aan vaste lasten te hebben en minstens 4 duizend euro omzetverlies te lijden. De regeling werd opengesteld op 27 maart en kon aangevraagd worden tot en met 26 juni 2020. De regeling was bedoeld voor verschillende specifieke bedrijfstakken volgens een vastgestelde lijst met SBI-codes (branches).

Bij 9 procent van alle toegekende aanvragen vond de aanvraag plaats in de week van 6 april en bijna twee derde in de eerste drie weken sinds de start van de regeling (CBS, 2020).

Tabel 3.3.1 laat het percentage vestigingen uit de selectie zien zonder en met TOGS naar bedrijfsgrootte en hun antwoord op de COEN-vraag naar de omzetverwachting begin tweede kwartaal 2020. Uit de tabel is af te leiden dat ruim 90 procent van de TOGS gebruikers aan het begin van het tweede kwartaal een omzetverlies verwachtte. De tabel laat ook zien dat 38 procent van de bedrijven aan het begin van het tweede kwartaal een omzetverlies verwachtte en geen gebruik heeft gemaakt van TOGS.

Het grootste deel (twee derde) van de bedrijven die een toename of stabiele omzetontwikkeling verwachtte heeft ook geen gebruik gemaakt van TOGS. Een kleine groep bedrijven (4 procent) heeft gebruik gemaakt van TOGS en verwachtte aan het begin van het

tweede kwartaal een stabiele omzetontwikkeling of een omzetstijging. Gegeven de voorwaarden van TOGS met betrekking tot omzetverlies kan niet geconcludeerd worden dat deze bedrijven onterecht steun hebben ontvangen. Ook hier kan tijdens de looptijd van de regeling de omzetverwachting veranderd zijn en een verschil zitten in de verwachting van de vestiging (respondent) en het bedrijfsonderdeel dat de aanvraag heeft gedaan.

Vergelijkbaar met het beeld bij de NOW-1 regeling (zie paragraaf 3.2.1) ontstaat het beeld dat bedrijven die TOGS hebben aangevraagd dit overeenkomstig hun verwachting hebben gedaan.

3.3.1 Percentage¹⁾ vestigingen zonder en met gebruik van TOGS naar bedrijfsgrootte en omzetverwachting begin tweede kwartaal 2020

	Verwacht toename omzet	Omzet blijft stabiel	Verwacht afname omzet met maximaal 10 procent	Verwacht afname omzet met maximaal 10-20 procent	Verwacht afname omzet met meer dan 20 procent
	% vestigingen				
<i>Vestigingen zonder TOGS</i>					
5 tot 10 werkzame personen	1	2	1	1	5
10 tot 50 werkzame personen	0	2	3	4	12
50 tot 250 werkzame personen	1	2	2	3	9
Subtotaal	2	6	6	7	25
<i>Vestigingen met TOGS</i>					
5 tot 10 werkzame personen	0	1	0	0	11
10 tot 50 werkzame personen	0	1	1	2	24
50 tot 250 werkzame personen	0	1	1	1	9
Subtotaal	1	3	2	3	44
Totaal ¹⁾	3	9	8	10	70

¹⁾ Gegeven de voorwaarden van TOGS is een nadere selectie gemaakt. Vestigingen groter dan 250 werkzame personen en vestigingen met hoofd- of nevenactiviteiten buiten de SBIs die vallen onder de sectoren die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus zijn hier uitgesloten. Binnen de selectie resulteert dit in 1 300 bedrijven.

3.4 Gebruik van steunmaatregelen

Diverse aspecten kunnen een rol hebben gespeeld bij het gebruik van steunmaatregelen. Bedrijven konden in het eerste kwartaal van 2020 mogelijk al een verslechterd economisch klimaat hebben ervaren of de winstgevendheid zagen verslechteren wat hen noopten om gebruik te maken van steunmaatregelen. Maar ook verwachtingen over verslechtering van het economisch klimaat, omzetverlies en het op korte termijn kunnen handhaven van de continuïteit van het bedrijf kunnen bijvoorbeeld een rol hebben gespeeld.

Met een logistische regressie analyse op het gebruik van steunmaatregelen (tot en met 31 juli 2020) is de bijdrage van individuele aspecten geschat. De resultaten zijn beknopt weergegeven in tabel 3.4.1a. Een gedetailleerdere tabel (3.4.1b) is terug te vinden in de bijlage. Aspecten met een positieve waarde suggereren een positieve samenhang met de kans dat het bedrijf van steunmaatregelen gebruik heeft gemaakt. Aspecten met een negatieve waarde suggereren een negatieve samenhang. Aspecten die statistisch betekenisvol zijn, worden aangegeven met *, ** of ***. Gerealiseerd moet worden dat de beschreven samenhang geen causale verbanden zichtbaar maakt (zie ook het kader Causaliteit).

Het model bevestigt onder andere dat het verwachtte omzetverlies aan het begin van het tweede kwartaal 2020 een grote bijdrage heeft op de kans op het gebruik van steunmaatregelen. De verwachting dat de omzet met meer dan 20 procent zal afnemen heeft de grootste (positieve) bijdrage. Naarmate de verwachting over het omzetverlies kleiner is, neemt de bijdrage aan die kans af.

Ook de verwachting dat de continuïteit van het bedrijf voor een paar maanden tot een half jaar gehandhaafd kan worden, heeft een relatief grotere bijdrage op de kans op het gebruik van steunmaatregelen.

Kijkend naar de bedrijfskenmerken, dan draagt actief zijn in de horeca in grote mate bij aan de kans op het gebruik van steunmaatregelen. Dit geldt in redelijke mate ook voor het aspect of het bedrijf in één van de sectoren actief is die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus.

De kans op het nemen van maatregelen neemt af bij een positiever ondernemersvertrouwen voor het tweede kwartaal. De kans neemt ook af als het bedrijf tot het microbedrijf behoort. Of als het bedrijf actief is in de landbouw, bosbouw of visserij, handel, informatie en communicatie of verhuur en handel van onroerend goed.

3.4.1a Beknopte¹⁾ logistische regressie: aspecten die in het bijzonder samenhangen²⁾ met het gebruik van steunmaatregelen

Ontwikkelingen 2020 1e kwartaal	
Winstgevendheid is afgelopen 3 maanden verslechterd***	0,263
Verwachtingen 2020 2e kwartaal	
Omzet zal komende 3 maanden meer dan 20 procent afnemen***	2,024
Omzet zal komende 3 maanden 10-20 procent afnemen***	0,833
Omzet zal komende 3 maanden maximaal 10 procent afnemen**	0,260
Continuïteit bedrijf zal 0-2 maanden gehandhaafd kunnen worden***	0,853
Continuïteit bedrijf zal 3-5 maanden gehandhaafd kunnen worden**	0,813
Continuïteit bedrijf zal 6-11 maanden gehandhaafd kunnen worden***	0,365
Continuïteit bedrijf is niet te zeggen***	0,512
Ondernemersvertrouwen 2020 2e kwartaal***	-0,518
Bedrijfskenmerken	
Microbedrijf***	-0,303
Middenbedrijf**	0,215
Actief in sector meest geraakt door overheidsmaatregelen rond coronavirus ***	0,762
Landbouw, bosbouw, visserij***	-0,973
Handel**	-0,265
Horeca***	1,642
Informatie en communicatie*	-0,328
Verhuur en handel van onroerend goed***	-0,999

¹⁾ Zie bijlage voor het volledige model.

²⁾ Pseudo R² (Cox & Snell: 0,281) (Nagelkerke: 0,380) | Constante: -1,685***

Virtuele referentiebedrijf is een kleinbedrijf in de industrie, gevestigd in West-Nederland in een sterk of zeer sterk stedelijke gemeente, die een gelijkblijvend/verbeterd economisch klimaat zag in het eerste kwartaal, die een gelijkblijvend/verslechterde winstgevendheid zag in het eerste kwartaal, die voor het tweede kwartaal een gelijkblijvend of verbeterend economisch klimaat verwachtte, die geen omzetverlies verwachtte, en inschatte de continuïteit van het bedrijf 12 maanden of langer te kunnen.

*, ** en *** markeren significantieniveaus van respectievelijk 10 procent, 5 procent en 1 procent.

3.5 Verbeterde verwachtingen over het handhaven van de continuïteit van het bedrijf

Gegeven dat de steunmaatregelen onder andere tot doel hebben om het bedrijf overeind te houden, kunnen zij – als bedrijven er gebruik van maken – een positieve bijdrage hebben gehad aan het beeld van het bedrijf hoe lang zij de continuïteit kunnen handhaven. Bedrijven zouden dan aan het begin van het derde kwartaal 2020 een verbeterde continuïteitsverwachting hebben ten opzichte van het tweede kwartaal. Maar dit beeld kan ook beïnvloed zijn door andere aspecten, zoals een verbetering van het economisch klimaat.

Met een logistische regressie analyse op verbeterde verwachtingen aan het begin van het derde kwartaal 2020 over het handhaven van de continuïteit van het bedrijf is de bijdrage van individuele aspecten geschat. De resultaten zijn beknopt weergegeven in tabel 3.5.1a. Een gedetailleerdere tabel (3.5.1b) is terug te vinden in de bijlage.

3.5.1a Beknopte¹⁾ logistische regressie: aspecten die in het bijzonder samenhangen²⁾ met verbeterde verwachtingen over het handhaven van de continuïteit van het bedrijf

Verwachting 2020 2^e kwartaal	
Ondernemersvertrouwen 2020 2e kwartaal***	-0,406
Realisatie 2020 2e kwartaal	
Winstgevendheid is afgelopen 3 maanden verbeterd**	0,320
Het bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar is positief/break-even***	0,399
Verwachtingen 2020 3e kwartaal	
Economisch klimaat zal komende drie maanden verbeteren*	0,190
Minder onzekerheid over handhaven continuïteit bedrijf***	2,714
Steunmaatregel	
Uitstel van belastingbetaling	-0,038
NOW-1***	0,342
Tegemoetkomingsregeling	0,149
Borg en kredietregelingen**	0,531
Bedrijfskenmerken	
Grootbedrijf***	-0,343
Actief in sector meest geraakt door overheidsmaatregelen rond coronavirus*	-0,195
Landbouw, bosbouw, visserij**	-0,363
Vervoer en opslag**	-0,352
Informatie en communicatie***	-0,611
Verhuur en handel van onroerend goed***	-1,048
Regionale kenmerken	
Oost-Nederland**	0,192

¹⁾ Zie bijlage voor het volledige model.

²⁾ Pseudo R² (Cox & Snell: 0,139) (Nagelkerke: 0,188) | Constante: -0,228

Virtuele referentiebedrijf is een kleinbedrijf in de industrie, gevestigd in West-Nederland in een sterk of zeer sterk stedelijke gemeente, die een gelijkblijvend/verslechterd economisch klimaat zag in het tweede kwartaal, die een gelijkblijvend/verslechterde winstgevendheid zag in het tweede kwartaal, met een negatief bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar, die voor het derde kwartaal een gelijkblijvend of verslechterd economisch klimaat verwachtte, die net als in het tweede kwartaal niet kon aangeven hoelang de continuïteit van het bedrijf gehandhaafd kan worden, die geen gebruik maakt van steunmaatregelen.

n=4285. Bedrijven die niet weten of het bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar positief, break-even of negatief is, zijn buiten beschouwing gelaten.

*, ** en *** markeren significantieniveaus van respectievelijk 10 procent, 5 procent en 1 procent.

Het aspect met de grootste bijdrage op de kans dat het bedrijf een verbeterde continuïteitsverwachting heeft, is dat ondernemers die continuïteit concreter weten in te schatten. In plaats van 'dat is niet te zeggen' beantwoordden de bedrijven de continuïteitsvraag met het aantal maanden dat de situatie omtrent het coronavirus mag duren. We interpreteren dat als dat er minder onzekerheid leeft. Gebruik van NOW-1 en/of een borgstellings- of kredietregeling heeft ook een positieve bijdrage op de kans dat het bedrijf een verbeterde continuïteitsverwachting heeft. Dat dit niet statistisch betekenisvol is voor het gebruik van uitstel van belastingbetaling en/of een tegemoetkomingsregeling (zoals TOGS) betekent niet dat deze regelingen niet van nut waren. Het gaat hier immers om een samenhang met een (verandering in) perceptie en niet over de liquiditeitspositie van het bedrijf op een gegeven moment. Ook bedrijven die aangeven dat het bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar positief is, of geen noemenswaardig verlies of winst, lijken vaker samen te gaan met een verbeterde continuïteitsverwachting.

De kans dat een bedrijf verbeterde verwachtingen heeft over het handhaven van de continuïteit neemt af als het bedrijf tot het grootbedrijf behoort. Of als het bedrijf actief is in één van de sectoren die het meest zijn geraakt door de overheidsmaatregelen rond het coronavirus, de landbouw, bosbouw en visserij of de sectoren vervoer en opslag, informatie en communicatie of verhuur en handel van onroerend goed.

Causaliteit

Vanuit statistisch oogpunt is het belangrijk te beseffen dat bij empirisch onderzoek zoals dit oorzaak en gevolg (causaliteit) tussen grootheden vrijwel niet kan worden waargenomen. Het regressiemodel geeft bijvoorbeeld dus niet aan dat een lager ondernemersvertrouwen (oorzaak) *leidt* tot gebruik van een steunmaatregel (gevolg). Er zijn wel wiskundige technieken waarmee je onder bepaalde omstandigheden een oorzakelijk verband kunt aantonen. Maar daarvoor zijn veel metingen over een hele lange periode nodig en daarvan is hier geen sprake.

Wat wél kan worden waargenomen, is of specifieke combinaties van uitkomsten van variabelen herhaald voorkomen. Dit is wat met samenhang wordt bedoeld. Het interpreteren van samenhang als het resultaat van oorzakelijkheid, op basis van bijvoorbeeld een regressieanalyse, is een subjectieve betekenis die iemand er aan geeft. Omdat een uitgangspunt van het publicatiebeleid van het CBS is dat het niet speculeert, worden de uitkomsten zodoende beschreven zoals ze feitelijk zijn.

3.6 Opmerkingen

Bij de interpretatie van de uitkomsten zijn een paar aandachtspunten van belang. In de eerste plaats moet rekening gehouden worden dat de resultaten niet zondermeer te generaliseren zijn voor het hele bedrijfsleven of andere tijdsperiodes. Zoals uit paragraaf 3.1 blijkt, is de selectie niet geheel representatief voor de populatie. De resultaten hebben ook alleen betrekking op de beschouwde tijdsperiode. Of de resultaten ook opgaan voor andere tijdsperiodes is onbekend.

In de tweede plaats is het belangrijk rekening te houden met de mate van verklaring van de logistische regressiemodellen. In het algemeen is een lagere mate van verklaring niet ongewoon bij onderzoek op bedrijfsniveau. Er zijn ook andere (niet onderzochte) factoren voor te stellen die een rol kunnen spelen. In dit licht lijken de gekozen variabelen redelijk bij

te dragen aan de kans op het gebruik van steunmaatregelen. Dit gaat in mindere mate op voor de gekozen variabelen voor de kans op verbeterde continuïteitsverwachtingen. Ondanks deze beperkingen is het onderzoek meer dan anekdotisch. Met liefst 4 700 observaties, verspreid over een groot aantal bedrijfstakken, biedt het onderzoek een vrij unieke aanvullende kijk op de deelnemers en niet-deelnemers van steunmaatregelen.

Bijlage

3.4.1b Logistisch regressiemodel: het gebruik van steunmaatregelen

Realisatie 2020 1e kwartaal	
Economisch klimaat is afgelopen 3 maanden verslechterd	-0,019
Winstgevendheid is afgelopen 3 maanden verslechterd**	0,263
Ondernemersvertrouwen 2020 1e kwartaal	-0,008
Verwachtingen 2020 2e kwartaal	
Economisch klimaat zal komende drie maanden verslechteren	-0,069
Omzet zal komende 3 maanden meer dan 20 procent afnemen***	2,024
Omzet zal komende 3 maanden 10-20 procent afnemen***	0,833
Omzet zal komende 3 maanden maximaal 10 procent afnemen**	0,260
Continuïteit bedrijf zal 0-2 maanden gehandhaafd kunnen worden***	0,853
Continuïteit bedrijf zal 3-5 maanden gehandhaafd kunnen worden**	0,813
Continuïteit bedrijf zal 6-11 maanden gehandhaafd kunnen worden**	0,365
Continuïteit bedrijf is niet te zeggen***	0,512
Ondernemersvertrouwen 2020 2e kwartaal***	-0,518
Bedrijfskenmerken	
Microbedrijf***	-0,303
Middenbedrijf**	0,215
Grootbedrijf	-0,026
Actief in sector meest geraakt door overheidsmaatregelen rond coronavirus***	0,766
Landbouw, bosbouw, visserij***	-0,973
Delfstoffenwinning	-0,362
Handel**	-0,265
Vervoer en opslag	-0,128
Horeca***	1,642
Informatie en communicatie*	-0,328
Verhuur en handel van onroerend goed***	-0,999
Specialistische zakelijke diensten	-0,129
Verhuur en overige zakelijke diensten	-0,159
Cultuur, sport en recreatie	0,463
Overige dienstverlening	-0,190
Handelt met het buitenland	0,096
Regionale kenmerken	
Noord-Nederland	0,084
Oost-Nederland	0,035
Zuid-Nederland	0,039
Matig stedelijke gemeente	0,121
Niet en weinig stedelijke gemeente	0,035
Pseudo R ² (Cox & Snell: 0,281) (Nagelkerke: 0,380) Constante: -1,685***	

Virtuele referentiebedrijf is een kleinbedrijf in de industrie, gevestigd in West-Nederland in een sterk of zeer sterk stedelijke gemeente, die een gelijkblijvend/verbeterd economisch klimaat zag in het eerste kwartaal, die een gelijkblijvend/verslechterde winstgevendheid zag in het eerste kwartaal, die voor het tweede kwartaal een gelijkblijvend of verbeterend economisch klimaat verwachtte, die geen omzetverlies verwachtte, en inschatte de continuïteit van het bedrijf 12 maanden of langer te kunnen.

*, ** en *** markeren significantieniveaus van respectievelijk 10 procent, 5 procent en 1 procent.

3.5.1b Logistisch regressiemodel: verbeterde verwachtingen over continuïteit van het bedrijf

Realisatie 2020 2e kwartaal	
Economisch klimaat is afgelopen 3 maanden verbeterd	0,117
Winstgevendheid is afgelopen 3 maanden verbeterd**	0,320
Ondernemersvertrouwen 2020 2e kwartaal***	-0,406
Het bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar is positief/break-even***	0,399
Verwachtingen 2020 3e kwartaal	
Economisch klimaat zal komende drie maanden verbeteren*	0,190
Ondernemersvertrouwen 2020 3e kwartaal	0,119
Minder onzekerheid over handhaven continuïteit bedrijf***	2,714
Steunmaatregel	
Uitstel van belastingbetaling	-0,038
NOW-1***	0,342
Tegemoetkomingsregeling	0,149
Borg en kredietregelingen**	0,531
Bedrijfskenmerken	
Microbedrijf	-0,158
Middenbedrijf	-0,055
Grootbedrijf***	-0,343
Actief in sector meest geraakt door overheidsmaatregelen rond coronavirus*	-0,195
Landbouw, bosbouw, visserij**	-0,363
Delfstoffenwinning	-0,400
Handel	-0,022
Vervoer en opslag**	-0,352
Horeca	-0,324
Informatie en communicatie***	-0,611
Verhuur en handel van onroerend goed***	-1,048
Specialistische zakelijke diensten	0,056
Verhuur en overige zakelijke diensten	-0,096
Cultuur, sport en recreatie	-0,114
Overige dienstverlening	-0,349
Handelt met het buitenland	-0,124
Regionale kenmerken	
Noord-Nederland	0,027
Oost-Nederland**	0,192
Zuid-Nederland	0,059
Matig stedelijke gemeente	0,035
Niet en weinig stedelijke gemeente	0,054
Pseudo R ² (Cox & Snell: 0,139) (Nagelkerke: 0,188) Constante: -0,228	

Virtuele referentiebedrijf is een kleinbedrijf in de industrie, gevestigd in West-Nederland in een sterk of zeer sterk stedelijke gemeente, die een gelijkblijvend/verslechterd economisch klimaat zag in het tweede kwartaal, die een gelijkblijvend/verslechterde winstgevendheid zag in het tweede kwartaal, met een negatief bedrijfsresultaat over het eerste halfjaar, die voor het derde kwartaal een gelijkblijvend of verslechterd economisch klimaat verwachtte, die net als in het tweede kwartaal niet kon aangeven hoelang de continuïteit van het bedrijf gehandhaafd kan worden, die geen gebruik maakt van steunmaatregelen.

*, ** en *** markeren significantieniveaus van respectievelijk 10 procent, 5 procent en 1 procent.

Bronnen

CBS (2020) Gebruik van financiële corona-noodregelingen per 31 juli
<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/34/gebruik-van-financiele-corona-noodregelingen-per-31-juli>

EZK (2020) Kamerbrief over noodpakket banen en economie
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/03/17/kamerbrief-over-noodpakket-banen-en-economie/Kamerbrief-noodpakket-banen-en-economie.pdf>

Begrippen

Bedrijfseenheid

De feitelijke transactor in het productieproces gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden.

Business economy

Zie niet-financiële bedrijfsleven.

Kleinbedrijf

Bedrijven met 10 tot 50 werkzame personen.

Lokale bedrijfseenheid

Zie vestiging.

Microbedrijf

Bedrijven met 2 tot 10 werkzame personen.

Middenbedrijf

Bedrijven met 50 tot 250 werkzame personen.

MKB

Midden- en kleinbedrijf, bedrijven met minder dan 250 werkzame personen.

Niet-financiële bedrijfsleven

Het niet-financiële bedrijfsleven is een samenstelling van de volgende bedrijfstakken:

- B Delfstoffenwinning
- C Industrie
- D Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht
- E Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
- F Bouwnijverheid
- G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's
- H Vervoer en opslag
- I Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- J Informatie en communicatie
- L Verhuur van en handel in onroerend goed
- M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening
- N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening
- 95 Reparatie van consumentenartikelen

Standaard bedrijfsindeling (SBI2008)

Nederlandse hiërarchische indeling van economische activiteiten die vanaf 2008 door het CBS wordt gebruikt om bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. De economische activiteit is de verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en diensten. Het gaat hierbij niet alleen om activiteiten van het bedrijfsleven, maar ook om activiteiten van niet op winst gerichte instellingen en de overheid.

Vestiging

Elke afzonderlijk gelegen ruimte, terrein of complex van ruimten of terreinen, benut door een onderneming voor de uitoefening van de activiteiten. Iedere onderneming bestaat uit tenminste één vestiging.

Werkzame personen

Alle in het bedrijf werkzame personen (werknemers en de ondernemer zelf bijvoorbeeld).

Afkortingen

BE	Bedrijfseenheid
BEID	Bedrijfsidentificatienummer
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COEN	Conjunctuurenquête Nederland
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
LBE	Lokale bedrijfseenheid
MKB	Midden- en kleinbedrijf
NOW	Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid
SBI	Standaard bedrijfsindeling
TOGS	Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren COVID-19

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopige cijfer
2019–2020	2019 tot en met 2020
2019/2020	Het gemiddelde over de jaren 2019 tot en met 2020
2019/'20	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2019 en eindigend in 2020
2017/'18–2019/'20	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2017/'18 tot en met 2019/'20

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Vragen over deze publicatie kunnen gestuurd worden aan het CBS onder vermelding van het referentienummer P000195. Ons e-mailadres is asd@cbs.nl.

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2020.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.